

ГІГІЄНІЧНА ОЦІНКА УМОВ ПРОЖИВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ, ЯКІ РОЗПОЧАЛИ НАВЧАННЯ З ШЕСТИ- ТА СЕМИРІЧНОГО ВІКУ

Мізюк М.І., Суслик З.Б., Єремчук Я.О.

Івано-Франківський національний медичний університет

У роботі наведена гігієнічна оцінка умов проживання учнів старших класів Прикарпатського регіону в порівняльному аспекті між учнями, які розпочали навчання з шести та семи років на основі спеціально розроблених анкет за статтю, за місцем проживання (місто, село) та зонами Прикарпаття. За рівнем комфортності (наявністю систем опалення, водопостачання, каналізації, забезпечення особистої гігієни) житлові умови школярів не відрізняються. Суттєвих відмінностей за показниками соціально-побутових умов між міськими та сільськими школярами, за статтю (між хлопцями та дівчатами), за зонами Прикарпаття (між учнями гірської, передгірської, рівнинної зон та м. Івано-Франківська) не виявлено.

Ключові слова: старшокласники, умови проживання, соціально-побутові умови, Прикарпаття.

Постановка проблеми. Соціальне благополуччя у значній мірі залежить від якості життя різних груп населення країни. Особливо це стосується дитячого та підліткового віку. Дослідження особливостей цього динамічного процесу є дуже важливим з точки зору виявлення факторів ризику, які можуть сприяти формуванню донозологічних, функціональних та патологічних змін в організмі учнівської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останній період особливої уваги набувають проблеми оцінки якості життя учнів загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) у зв'язку із соціально-економічними умовами, які склалися в країні. Організм підлітків, у порівнянні з дорослими, є більш чутливим до впливу несприят-

ливих факторів внаслідок вікових анатомо-фізіологічних особливостей їхнього організму. Існує також ціла низка проблем, пов'язаних із відсутністю належних умов для проживання та навчання школярів, забезпеченням відповідних мікрокліматичних умов та оптимального світлового режиму, невідповідність сучасним гігієнічним нормативам площ тощо. Усе зазначене зумовлює формування «шкільних» захворювань, що у свою чергу утруднює формування адаптації дітей до систематичного навчання [4].

Життєдіяльність школярів характеризується переважно сприятливими житлово-побутовими та матеріальними умовами, проте позашкільна ненормована робота фізичного або інтелектуального наповнення створює додаткове психоемо-

ційне навантаження, може викликати перевтому та ставати суттєвим чинником ризику щодо виникнення донозологічних відхилень і патологічних зрушень у стані здоров'я [5].

Пріоритетними критичними факторами якості життя підлітків деякі автори вважають рівень матеріального благополуччя і психологічний клімат у школі, фізичну і соціальну активність, поведінкові фактори ризику [2]. Тому в останній період гострою стала проблема комплексної оцінки впливу основних факторів життєдіяльності та довідля на стан здоров'я школярів, розроблення комплексного підходу до оцінки якості життя, оскільки рівень громадського здоров'я залежить від реальних соціально-економічних процесів [3, 1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Невирішені питання стосуються порівняльної характеристики особливостей життєдіяльності школярів, які розпочинали навчання в школі у різному віці.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення умов проживання учнів старших класів Прикарпатського регіону в порівняльному аспекті між учнями, які розпочали навчання з шести років (НШР), та учнями, які розпочали навчання з семи років (НСР), для встановлення факторів ризику виникнення змін в організмі дітей.

Виклад основного матеріалу. Вивчення умов проживання учнів старших класів Прикарпатського регіону здійснювалося на основі спеціально розроблених анкет. Проведено анонімне анкетування дітей із сімей різних соціальних груп у порівняльному аспекті між старшокласниками, які розпочинали навчання з шести та семи років. При цьому вивчалися: тип житла; рівень комфортності житлових умов за наявністю систем опалення, водопостачання, каналізації, умовами забезпечення особистої гігієни (водні процедури); рівень соціально-побутових умов за кількістю членів сім'ї, кількістю дітей в сім'ї, доходами на 1 члена сім'ї, житловою площею на 1 члена сім'ї за статтю, за місцем проживання (місто, село) та зонами Прикарпаття.

За результатами проведеного анкетування школярів старших класів ЗНЗ Прикарпаття встановлено, що вони проживають в однакових житлових умовах ($\chi^2=3,18$, $p>0,05$), зокрема: у наймаемому житлі проживають 2,2% учнів НШР та 4,1% учнів НСР, у гуртожитках – відповідно 2,9% та 4,1%, в комунальних квартирах – 8,6% та 4,1%, у квартирах спільно з родичами – 13,6% та 10,8%, у власних будинках – 72,8% та 77,0% (табл. 1).

Житлова площа на 1 члена сім'ї в учнів НШР становить $(33,46\pm 2,03)$ м², а в учнів НСР – $(31,37\pm 4,28)$ м² ($p>0,05$). В учнів НШР кількість членів сім'ї складає $(4,37\pm 0,09)$ чол., в учнів НСР – $(4,39\pm 0,18)$ чол. ($p>0,05$), кількість дітей у сім'ї – відповідно $(2,20\pm 0,47)$ чол. та $(2,46\pm 0,15)$ чол. ($p>0,05$), доходи на 1 члена сім'ї – відповідно $(1473,02\pm 90,68)$ грн та $(1251,56\pm 99,47)$ грн ($p>0,05$).

Рівень комфортності житлових умов визначається наявністю систем опалення, водопостачання, каналізації, забезпечення особистої гігієни (табл. 2).

В учнів НШР водяне місцеве опалення (водяне опалення однієї квартири чи будинку) становить 42,5%, водяне центральне – 32,4%, пічне – 25,1%, в учнів НСР – відповідно 35,1%, 35,1% та 29,8%.

За розподілом цих систем достовірних відмінностей між житловими умовами учнів НШР та учнів НСР немає ($\chi^2=1,40$, $p>0,05$).

Таблиця 1

Умови проживання старшокласників ЗНЗ Прикарпаття за типом житла

Назва показника	Розподіл показників за роком поступлення в школу				χ^2	p
	6 років		7 років			
	абс.	%	абс.	%		
Наймане житло	6	2,2	3	4,1	3,18	>0,05
Гуртожиток	8	2,9	3	4,1		
Комунальна квартира	24	8,6	3	4,1		
Квартира, спільна з родичами	38	13,6	8	10,8		
Власний будинок	203	72,8	57	77,0		
ВСЬОГО	279	100	74	100		

Таблиця 2

Умови проживання старшокласників ЗНЗ Прикарпаття

Назва показника	Розподіл показників за роком поступлення в школу				χ^2	p
	6 років		7 років			
	абс.	%	абс.	%		
Системи опалення						
Водяне місцеве	117	42,5	26	35,1	1,40	>0,05
Водяне центральне	89	32,4	26	35,1		
Пічне	69	25,1	22	29,8		
Всього	275	100	74	100		
Системи водопостачання						
Водогін місцевий	63	22,3	13	16,9	1,63	>0,05
Водогін центральний	72	25,4	20	26,0		
Колонка	27	9,5	6	7,8		
Колодязь	121	42,8	38	49,4		
Всього	283	100	77	100		
Системи каналізації						
Місцева	150	51,2	34	44,2	2,25	>0,05
Центральна	88	30,0	30	39,0		
Немає	55	18,8	13	16,9		
Всього	293	100	77	100		
Системи для водних процедур						
Ванна	220	77,7	54	70,1	3,64	>0,05
Душ	41	14,5	13	16,9		
Лазня	8	2,8	2	2,6		
Немає	14	4,9	8	10,4		
Всього	283	100	77	100		

Місцевим водопостачанням забезпечені 22,3% осель учнів НШР та 16,9% осель учнів НСР, централізованим водопостачанням – відповідно 25,4% та 26,0%, водопостачанням з допомогою колонок – відповідно 9,5% та 7,8%, водопостачанням з допомогою колодязів – 42,8% та 49,4%. За розподілом цих систем достовірних відмінностей між житловими умовами учнів НШР та учнів НСР немає ($\chi^2=1,63$, $p>0,05$).

Місцевою системою каналізації обладнані 51,2% осель учнів НШР та 44,2% осель учнів

Соціально-побутові умови проживання за зонами Прикарпаття

Назва показника	Зони Прикарпаття			
	гірська		передгірська	
	M±m	n	M±m	n
Кількість членів сім'ї, чол.	4,68±0,17	85	4,10±0,14	105
Кількість дітей у сім'ї, чол.	2,24±0,14	84	2,25±0,11	106
Доходи на 1 члена сім'ї, грн	1585,66±183,27	76	1478,31±159,55	83
Житлова площа на 1 члена сім'ї, м ²	28,31±2,68	55	27,93±2,83	45
Назва показника	Зони Прикарпаття			
	рівнинна		Івано-Франківськ	
	M±m	n	M±m	n
Кількість членів сім'ї, чол.	4,28±0,14	80	4,51±0,18	86
Кількість дітей у сім'ї, чол.	2,18±0,11	80	2,33±0,15	85
Доходи на 1 члена сім'ї, грн	1305,48±103,66	73	1444,20±123,02	69
Житлова площа на 1 члена сім'ї, м ²	34,51±2,96	49	35,41±3,76	46

НСР, центральною системою – відповідно 30,0% та 39,0%, не мають каналізації відповідно 18,8% та 16,9% осель. За розподілом цих систем достовірних відмінностей між житловими умовами учнів НШР та учнів НСР немає ($\chi^2=2,25$, $p>0,05$).

Немає суттєвих відмінностей і за умовами забезпечення особистої гігієни ($\chi^2=3,64$, $p>0,05$). Зокрема, ванною користуються 77,7% учнів НШР та 70,1% учнів НСР, душею – відповідно 14,5% та 16,9%, лазнею – 2,8 та 2,6%, не користуються системами для водних процедур відповідно 4,9% та 10,4% учнів.

Між показниками соціально-побутових умов у міських та сільських школярів суттєвих відмінностей не виявлено. У міських школярів кількість членів сім'ї складає (4,37±0,12) чол., у сільських – (4,39±0,11) чол. ($p>0,05$), кількість дітей у сім'ї – відповідно (2,29±0,10) чол. та (2,21±0,08) чол. ($p>0,05$), доходи на 1 члена сім'ї – відповідно (1473,31±100,09) грн та (1338,92±112,13) грн ($p>0,05$), житлова площа на 1 члена сім'ї – відповідно (31,70±3,09) м² та (34,24±2,13) м² ($p>0,05$).

Між показниками соціально-побутових умов за статтю школярів суттєвих відмінностей теж не виявлено. Зокрема, серед хлопців кількість членів сім'ї складає (4,27±0,11) чол., серед дівчат – (4,46±0,11) чол. ($p>0,05$), кількість дітей у сім'ї – відповідно (2,15±0,08) чол. та (2,34±0,10) чол. ($p>0,05$), доходи на 1 члена сім'ї – відповідно (1411,88±120,11) грн та (1402,42±94,30) грн ($p>0,05$), житлова площа на 1 члена сім'ї – відповідно (31,08±2,39) м² та (34,58±2,71) м² ($p>0,05$).

Показники соціально-побутових умов школярів за зонами Прикарпаття представлені у табл. 3.

Кількість членів сім'ї у гірській зоні становить (4,68±0,17) чол., у передгірській – (4,10±0,14) чол., у рівнинній – (4,28±0,14) чол., у м. Івано-Франківську – (4,51±0,18) чол. ($p>0,05$); кількість дітей у сім'ї – відповідно (2,24±0,14) чол., (2,25±0,11) чол., (2,18±0,11) чол. та (2,33±0,15) чол. ($p>0,05$); доходи на 1 члена сім'ї – відповідно (1585,66±183,27) грн, (1478,31±159,55) грн, (1305,48±103,66) грн та (1444,20±123,02) грн ($p>0,05$); житлова площа на 1 члена сім'ї – відповідно (28,31±2,68) м², (27,93±2,83) м², (34,51±2,96) м² та (35,41±3,76) м² ($p>0,05$).

Висновки і пропозиції. Таким чином, за результатами проведеного анонімного анкетування школярів старших класів ЗНЗ Прикарпаття встановлено, що достовірних відмінностей в житлових умовах між учнями НШР та учнями НСР немає ($\chi^2=3,18$, $p>0,05$). Найбільше учнів проживають у власних будинках, відповідно 72,8% та 77,0%.

За рівнем комфортності житлових умов (наявності систем опалення, водопостачання, каналізації, забезпечення особистої гігієни) достовірних відмінностей між учнями НШР та учнями НСР не спостерігається.

Не виявлено суттєвих відмінностей за показниками соціально-побутових умов між міськими та сільськими школярами, за статтю – між хлопцями та дівчатами, за зонами Прикарпаття (між учнями гірської, передгірської, рівнинної зон та м. Івано-Франківська).

Необхідно продовжувати вивчення якості життя школярів в умовах запровадження педагогічних інновацій.

Список літератури:

- Коблянська А. В. Оценка влияния загрязнителей атмосферного воздуха на функциональное состояние центральной нервной системы старшеклассников промышленного города / А. В. Коблянська, К. В. Склярченко // Довкілля та здоров'я. – 2016. – № 1. – С. 68–72.
- Комплексная оценка условий обучения в общеобразовательных учреждениях различного типа / А. Н. Корденко, В. И. Ковылова, В. И. Попов, П. А. Тарасенко // Гигиена и санитария. – 2015. – № 9. – С. 20–21.
- Комплексный подход к гигиенической оценке качества жизни учащихся / В. К. Рахманин, И. Б. Ушаков, Н. В. Соколова, И. К. Рапопорт // Гигиена и санитария. – 2010. – № 2. – С. 67–69.
- Москвяк Н. В. Внутрішньошкільні фактори ризику формування адаптації» / Н. В. Москвяк, В. І. Федоренко // Гігієна населених місць. – 2010. – № 55. – С. 353–355.
- Осадчук Н. І. Гігієнічна оцінка житлово-побутових і соціальних умов життя та особливості їх зв'язку з показниками фізичного розвитку учнів / Н. І. Осадчук // Гігієна населених місць. – 2010. – № 55. – С. 298–303.

Мизюк М.И., Суслык З.Б., Еремчук Я.А.

Ивано-Франковский национальный медицинский университет

ГИГИЕНИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА УСЛОВИЙ ПРОЖИВАНИЯ СТАРШЕКЛАССНИКОВ, НАЧАВШИХ ОБУЧЕНИЕ С ШЕСТИ- И СЕМИЛЕТНЕГО ВОЗРАСТА

Аннотация

В работе приведена гигиеническая оценка условий проживания учеников старших классов Прикарпатского региона в сравнительном аспекте между учениками, начавшими обучение с шести и семи лет на основе специально разработанных анкет по полу, месту жительства (город, село) и зонами Прикарпаття. По уровню комфортности (наличию систем отопления, водоснабжения, канализации, обеспечения личной гигиены) жилищные условия школьников не отличаются. Существенных отличий по показателям социально-бытовых условий между городскими и сельскими школьниками, по полу (между мальчиками и девочками), по зонам Прикарпаття (между учениками горной, предгорной, равнинной зон и г. Ивано-Франковска) не выявлено.

Ключевые слова: старшекласники, условия проживания, социально-бытовые условия, Прикарпатье.

Mizyuk M.I., Suslyk Z.B., Yeremchuk Ya.O.

Ivano-Frankivsk National Medical University

HYGIENIC ASSESSMENT OF LIVING CONDITIONS OF SENIOR PUPILS WHO BEGAN THEIR EDUCATION AT THE AGE OF SIX AND SEVEN

Summary

The article presents a hygienic assessment comparing the living conditions of senior pupils from the Precarpathian region between those who began their education at six and seven years based on specially designed questionnaires by gender, place of residence (city, village) and Precarpathian areas. Living conditions of schoolchildren do not differ according to the level of comfort (the presence of heating systems, water supply, sewage, personal hygiene). Significant differences in the indexes of social and living conditions were found neither between schoolchildren living in urban and rural areas nor in gender or those who live in different Precarpathian areas (mountains, foothills, plain zones and Ivano-Frankivsk region).

Keywords: senior pupils, living conditions, social conditions, Precarpathian region.